

ESEJ:

„BOLONJSKI PROCES – PROBLEMI I PERSPEKTIVE“

Banja Luka, mart, 2015.

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	3
2. PROBLEMI U SPROVOĐENJU BOLONJSKE DEKLARACIJE NA JAVNIM UNIVERZITETIMA U REPUBLICI SRPSKOJK	4
3. PRIJEDLOZI ZA RJEŠAVANJE PROBLEMA U SPROVOĐENJU BOLONJSKE DEKLARACIJE NA JAVNIM UNIVERZITETIMA U REPUBLICI SRPSKOJ	7
4. ZAKLJUČAK.....	10

1. UVOD

Bolonjski proces predstavlja realizaciju projekta visokog obrazovanja u Evropi koja ima transnacionalni karakter i korenspondira sa velikim društvenim promjenama kojima osnovni trend daje proces globalizacije. Ubrzan razvoj ekonomskih, političkih i naučnih veza između ljudi i naroda u svijetu uslovljavaju prilagođavanje obrazovanja neoliberalnoj strategiji razvoja kao i zahtjevima savremene podjele rada. U Bolonjskoj deklaraciji (potpisanoj na sastanku ministara za obrazovanje evropskih zemalja 19. juna 1999.godine) zacrtane su organizacione i strukturne promjene u visokom obrazovanju, kao i smjernice razvoja evropskog visokog školstva. Bosna i Hercegovina je potpisala Bolonjsku deklaraciju 18. septembra 2003. godine, a u Republici Srpskoj se primjenjuje od 2006. godine.

Jedan od opštih zajedničkih ciljeva jeste da se izgradi otvoren i konkurentan evropski visokoškolski prostor i omogući studentima koji su diplomirali na nekom od evropskih Univerziteta, slobodno kretanje i zapošljavanje unutar otvorene evropske univerzitetske strukture.

Neki od osnovnih ciljeva reformi visokog obrazovanja prema Bolonjskoj deklaraciji su:

- 1) *uspostavljanje sistema lako prepoznatljivih i uporedivih akademskih zvanja;*
- 2) *uvođenje kreditnog sistema (ECTS) prilikom vrednovanja studentskih obaveza;*
- 3) *podsticanje mobilnosti studenata, nastavnika i akademskog osoblja;*
- 4) *aktivno učestvovanje visokoškolskih ustanova, nastavnika i studenata u Bolonjskom procesu;*
- 5) *učestvovanje studenata u upravljanju, određivanju razvojnih smjernica i unapređenju visokog školstva;*
- 6) *promocije koncepta doživotnog obrazovanja.*

Sve navedeno daje nam mogućnost da zajedno učestvujemo u unapređenju obrazovanja i samim tim dovedemo do realizacije i poboljšanja obrazovnog sistema koji će biti dostupan svima koji žele da se obrazuju. Teoretski date smjernice možemo da ocjenjujemo, odnosno vršimo evaluaciju tek kada se počnu primjenjivati. Realizacija nije tekla istim tokom u svim zemljama, a u narednom djelu teksta osvrnućemo se na sprovođenje Bolonskog procesa u Republici Srpskoj.

2. PROBLEMI U SPROVOĐENJU BOLONJSKE DEKLARACIJE NA JAVNIM UNIVERZITETIMA U REPUBLICI SRPSKOJ

Prihvatanje reforme obrazovanja predstavlja prethodno upoznavanje svih prednosti i mana koje ona može da prouzrokuje. Akreditacija, odnosno proces kojim se utvrđuje kvalitet rada (pripreme ustanove, analiza dokumentacije, provjeru uslova za pristup akreditaciji, izbor komisije stručnjaka, posjete visokoškolskoj ustanovi, pripremanje izvještaja, administrativni poslovi...) nije realizovan u potpunosti. Svjesni smo da odustajanjem od zajedničkog (Evropskog) obrazovanja možemo biti isključeni iz svih tokova razvoja što nam nikako ne treba biti cilj. Na prostoru Republike Srpske reforma obrazovanja je prihvaćena a da prethodno nisu urađene potrebne strukturalne promjene koje omogućavaju provođenje Bolonjskog procesa. U pripremama za sprovođenje Bolonjskog procesa Ministarstvo nije pokazalo pretjeranu zainteresovanost, početni entuzijizam nije dovoljan za realizaciju i sprovođenje reforme. Reforma podrazumjeva angažovanje različitih eksperata iz zemlje i inostranstva koji treba da budu angažovani na usavršavanju osoblja, naročiti kroz obuke za primjenu kompjutera i kurseva engleskog jezika kao i za instaliranje nove informaciono-komunikacione opreme. Naravno, sve navedeno zahtjeva velika finansijska ulaganja za koje država mora dodatno da se zadužuje. Finansijska ulaganja koja država treba da izdvoji za razvoj obrazovanja su dugoročna, ulaganja koja će se višestruko isplatiti u budućnosti samo ukoliko se resursi efikasno rasporede. Problem nastaje zbog pogrešnog razmišljanja o izdancima za obrazovanje, većina smatra da su to samo dodatna zaduživanja i ulaganja za koja ne pronalaze opravdanje. Bolonjska deklaracija podrazumjeva promenu paradigme Univerziteta, bez toga nije moguća adekvatna realizacija reforme.

Svođenjem predmeta na jednosemestralne zahtjeva sužavanje literature što može da prouzrokuje izostavljanje bitnih sadržaja i samim tim naruši kvalitet obrazovanja. Ovdje se može prepoznati i najviši stepen neprilagođenosti koji negativno djeluje i na profesor/ice i na student/ice, a samim tim i na društvo u cjelini. U Bolonjskoj deklaraciji se ne osporavaju predmeti koji su od značaja za nacionalni identitet, tolerancija je najbitnija u komunikaciji i

međudržavna država članica. Potrebno je da znamo svoje kulturne vrijednosti, ali isto tako da upoznajemo i druge kulture i da se stvori pozitivan odnos i saradnja između različitih kultura.

Literatura koja se obrađivala po tradicionalnom načinu obrazovanja u više semestara, kod većine predmeta samo je prenešena (bez izdvajanja najbitnijeg) u jedan semestar. Posledice snose studenti zbog nemogućnosti da kvalitetno pripreme gradivo, nemogućnost se ogleđa u nedovoljnom vremenu koje je predviđeno za obradu istog. Studenti pribjegavaju učenju iz skripti koje sami pripremaju i uglavnom se uči bez razumjevanja (napamet). Ovakav način pripreme gradiva studente čini pasivnim i onemogućava im da aktivno učestvuju u nastavi što ih pretvara u bezlične slušaoce i kosi se sa ciljevima Bolonje koja su navedena u uvodnom djelu.

Posledice koje snose profesori su takođe mnogobrojne, i samo neke od njih možemo navesti. Bolonjski proces podrazumjeva i povećanje broja akademskog osoblja koje učestvuje u stvaranju i prenošenju znanja, a ne preopterećenje postojećeg kadra. Akademsko osoblje koje treba da prenese znanje na student/ice i osposobe ih za učestvovanja kako u nastavi tako i u radu, suočeno je sa pritiscima da se dio literature jednostavno izostavi iz programa. Svođenje profesor/ica na administrativne radnike koji evidentiraju aktivnosti studenata i preuređuju gradivo takođe stvara opterećenje i onemogućava dovoljno posvećenosti samim predavanjima i studentima. Pokušavajući da do toga nedođe, većina profesor/ica nastoji da na predavanjima prenesu znanje bez selekcije. Kod provjere znanja povratne informacije od studenata nisu na zavidnom nivou, a kao bumerang efekt to se u paketu oslikava u društvu. Student/ice koji se finansiraju iz budžeta i u koje društvo ulaže za opšte dobro, svojom diplomom ne dokazuje spremnost za kvalitetno uključivanje u radni proces. Sve ovo dovodi do toga da svi Bolonju tumače na svoj način iz čega slijede i nesuglasice među akademskim osobljem što dovodi do rušenja njihovog ugleda u očima studenata, a u društvu do rušenja ugleda obrazovnog sistema. U rasporedima možemo da vidimo osmosatno predavanje, to nije sporno ukoliko su za predavanja zaduženi profesori/ce a za vježbe asistenti/ce. Vježbe se uglavnom održavaju na fakultetima i bez praktične primjene stečenog znanja sa predavanja, osim kolokvijalnih provjera znanja.

Jedan od ciljeva reforme jeste i mobilnost studenata, odnosno slobodno kretanje i zapošljavanje unutar otvorene evropske univerzitetske strukture. Statistika nam i ovdje daje

negativne pokazatelje. Studenti koji završavaju fakultete, umjesto da budućnost i perspektivu pronalaze u Republici Srpskoj oni pribjegavaju traženju zaposlenja izvan granica države. Ovdje imamo problem neusklađenosti obrazovanja sa tržištem rada i sa nerazvijenošću društva uopšte. Ovo su samo neki od problema koji su nastupili u uvođenju reforme obrazovanja a u narednom djelu pokušaćemo pronaći rješenja za koja se nadamo da mogu poboljšati trenutno stanje.

3. PRIJEDLOZI ZA RJEŠAVANJE PROBLEMA U SPROVOĐENJU BOLONJSKE DEKLARACIJE NA JAVNIM UNIVERZITETIMA U REPUBLICI SRPSKOJ

Reforma podrazumjeva parcijalne promjene i postepeno a ne doživotno prilagođavanje. Najbitnija promjena koja će **dovesti do poboljšanja jeste promjena svijesti**, kako studenata tako i akademskog osoblja koje stvara i prenosi znanje. Moramo da **prihvatimo odgovornost** i za sebe i za druge ukoliko želimo kvalitetne promjene. Prihvatanje Bolonjske deklaracije možda jeste rušenje kvaliteta obrazovanja u odnosu na tradicionalni način, ali to ne mora da bude tako. **Potrebno je da zajedničkim snagama učestvujemo u prilagođavanju novom načinu obrazovanja i da iz ciljeva deklaracije iskoristimo ono najbolje što može da poboljša, kako sam obrazovni sistem tako i razvoj društva u cjelini.**

Problemi koji su vezani za svodenje predmeta na jednosemestralne, moguće je riješiti ukoliko **na svakom predmetu budu angažovani i profesor i asistent**. Time se izbjegava preopterećenje profesora i ostavljamo mogućnost da se dovoljno posveti predavanjima, umjesto da radi administrativne poslove. Profesor/ice koji su angažovani na više predmeta, takođe su pretvoreni u „mašine“ koje trebaju da pripreme i izlože gradivo iz različitih oblasti što nikako ne može da daje pozitivne rezultate. Neprihvatljivo je da profesor/ice prejaju nastavu na 3 i više predmeta kao što je slučaj na fakultetima u Republici Srpskoj. Na nivou Univerziteta terba da se donesu odluke kojih su dužni da se pridržavaju i studenti i akademsko osoblje. Povećan broj predmeta treba da bude praćen povećanjem broja akademskog osoblja (profesor/ica i asestent/ica) koji će na adekvatan i kvalitetan način prenjeti studentima znanje. **Fakultet treba da ima i naučno-istraživački centar** u koji su aktivno uključeni studenti i profesori. Na taj način moguće je doprinjeti razvoju znanja i unapređenju društva. Društvo znanja je društvo kome teže sva ozbiljna društva, s toga studente kroz aktivno učestvovanja u naučno-istraživačkom centru moguće je osposobljavati za praktičnu primjenu teorijskih i metodoloških znanja. To će doprinjeti razvoju sposobnosti studenata tako da nakon završenog studiranja mogu da se aktivno uključe u proces rada i da budu osposobljeni da stečeno znanje primjene u praksi. Seminarским radovima moguće je obuhvatiti dio gradiva (dodatnu literaturu) za koje profesor/ica smatra da je bitno a nije ga moguće uvrstiti u redovna predavanja. Na taj način student će razvijati

sposobnosti kritičkog mišljenja, sposobnosti i vještine koje doprinose razvoju ličnosti. Kvalitetnim istraživanjima i otkrićima svaki fakultet u svojoj naučnoj oblasti može samo da doprinese ukupnom poboljšanju obrazovanja a ne njegovom uništenju. Na ovaj način društvo može da se razvija u da se približava svom cilju (društvu znanja), što će ga učiniti privlačnim za investicije i strana ulaganja. Pokretljivost studenata tada neće za Republiku Srpsku da bude negativno i da znači samo emigracije, već obratno biće poželjno za strane investicije i imigracije. Ovim bi se opravdalo ulaganje države u obrazovanje i u budućnosti bi se stvorila pozitivna društvena klima a ne samo nezadovoljstvo i pesimizam.

Razmjena iskustava na međunarodnom nivou jedan je od bitnih uslova za proširenje i povećanje kvaliteta obrazovnog sistema. Upoznavanje tuđih kultura proširuje vidike i predstavlja bogatstvo, jer samo na taj način moguće je kvalitetno uskladiti obrazovne sisteme svih zemalja. Razmjena studenat/ica i profesor/ica treba da bude pravilo, stvaranje jedne zdrave akademske zajednice koja razmjenjuje iskustva i nova saznanja preduslov je za izgradnju jedinstvenog obrazovnog sistema.

Vježbe koje su predviđene u rasporedu treba da se održavaju kombinovano, na fakultetima i institucijama izvan fakulteta u kojima je moguća praktična primjena stečenog znanja (praksa). Mali broj studijskih programa ima praksu što studenta onesposobljava za realizaciju stečenog znanja nakon završenog fakulteta. Na nivou Univerziteta treba da se donesu odluke koje će studentima omogućiti pristup javnim institucijama u kojima je moguće praktično primjeniti znanje, to treba da bude pravilo a ne izuzetak kao što je sada slučaj. Ovakvim pristupom studenti neće biti samo fizički prisurani (radi evidencije), već će biti motivisan da kroz individualni (seminarski i kolokvijume) i grupni rad (vježbe, istraživački centar) ostvaruje rezultate i stiče vještine koje će moći primjenjivati nakon završenog obrazovanja.

Engleski jezik, koji nam je neophodan da bi mogli da kvalitetno koristimo tehničke uređaje neophodne za izvođenje nastave i vježbi, takođe treba da bude jedan od obaveznih predmeta na svim fakultetima. Za sada je na većini fakulteta ovaj predmet izborni ili se izodi u jednom semestru, što nikako nije prihvatljivo. Srednješkolosko obrazovanje nam ne osigurava

dovoljan fond znanja iz ove oblasti, tako da bi na svim fakultetima ovaj predmet trebao da bude rasrođen u više semestara.

Koncept doživotnog obrazovanja treba da bude ostvariv a to znači da trebamo postepeno mjenjati institucionalne okvire i važeća pravila koja ovaj koncept onemogućavaju i remete. Diskriminacije koje se trenutno dešavaju su neprihvatljive ukoliko želimo da se prilagođavamo Bolonjskom procesu. S jedne strane studirati i obrazovati se mogu svi koji to žele, dok s druge strane privilegije koje mogu da koriste studenti ograničavaju se sa godinama starosti. Jedan od primjera su stipendije koje mogu da dobiju samo studenti do 26 godina starosti. Mnogo je ovakvih primjera koji ograničavaju jednak pristup studentima što je neprihvatljivo i za šta se nemogu pronaći opravdavajući argumenti. Promjenjene su starosne granice kojima se označavaju grupe mladih, treba da se promjene i institucionalni okviri koji onemogućavaju realizaciju ovih promjena i samim tim stvaraju diskontinuitet čije posledice snosimo mi.

4. ZAKLJUČAK

Treba da budemo svesni da smo mi ti koji imamo zadatak i možemo da utičemo da se reforma obrazovanja sprovede na što kvalitetniji način. Ukoliko smo prihvatili promjene treba da se angažujemo i da ih realizujemo na najbolji mogući način. Negiranjem i neprihvatanjem činjenice da smo mi ti koji treba da učestvujemo u sprovođenju Bolonjske deklaracije postaćemo samo sredstva koja će neko da iskoristi za sprovođenje svojih ciljeva. Moramo se probuditi i početi aktivno učestvovati u svim segmentima društvenog života, samo na taj način nećemo postati nečija sredstva i bićemo učesnici u stvaranju bolje budućnosti. Ukoliko čekamo da nas neko aktivira i moli da se prihvatimo aktivnosti koje se tiču direktno nas, ostaćemo i dalje samo neko ko se buni i negira svaku mogućnost napretka.

Činjenično stanje jeste da je napuštanjem tradicionalnog načina obrazovanja prolaznost studenata veća i da je kvalitet obrazovanja narušen, ali uz preduzimanje nekih od gore navedenih aktivnosti možemo to da promjenimo. Doprinos koji damo za što kvalitetnije sprovođenje Bolonjske deklaracija na Univerzitetima u Republici Srpskoj sigurno će ući u istoriju, a rezultati zajedničkih aktivnosti doprinjeće boljem i kvalitetnijem obrazovnom sistemu. Treba da budemo počastvovani što učestvujemo u stvaranju jedne zdrave akademske zajednice koja će i budićim generacijama omogućiti kvalitetno obrazovanje.